Humanisten som pedagog

En humanistisk pedagogik?

Humanismen som livsåskådning sätter den individuella människan med hennes strävan till självförverkligande i centrum.

Det står klart för oss att utbildning och undervisning i olika former är väsentliga medel för att individen ska kunna förverkliga sig själv. Det är givet att pedagogiska frågor är viktiga frågor för humanismen. Kan man då gå så långt som att hävda att det finna en ”humanistisk pedagogik”?

Svaret kräver eftertanke. Pedagogik är inget entydigt begrepp. Det omfattar dels åsikter om vad man bör lära sig, dels åsikter om hur man bör lära sig detta. Det finns olika uppfattningar angående båda dessa företeelser, kunskapssyn och kunskapsväg. Är några av dessa uppfattningar mer humanistiska än övriga?

Kunskapssyner

Varför behöver vi kunna en massa saker? När frågan ställs i denna enkla form är svaret ofta givet: för att sköta ett arbete och försörja oss och för att ta del i samhällslivet i övrigt. Vi behöver kunskaper för att göra allt detta viktiga. Kunskapen är medlet –
arbetet, samhällsengagemanget osv är målet. Låt oss kalla uppfattningen att kunskapen är ett medel för instrumentell kunskapssyn.

Den instrumentella kunskapssynen finner vi i många sammanhang. De flesta språkstuderande lär sig ett språk för att kunna tala med människor som har detta språk, läsa deras böcker, se på deras teve. Ofta finns säkert förhoppningar om avancemang i arbetet med i bilden. Mycken kunskapsinhämtning är direkt yrkesinriktad. Man läser kemi för att bli kemiingenjör, man går en färg- och formlinje för att bli textilkonstnär.

Motpolen till den instrumentella kunskapssynen är uppfattningen att kunskap har ett egenvärde. Man lär sig något för att det är roligt att känna till just detta, utan sidoblickar på direkt praktisk nytta eller ekonomisk vinning. Något hundratal konsthistoriker kan få sin utkomst i Sverige, men tusentals människor läser konsthistoria. För dessa är kunskapen sitt eget mål. De berikas, men inte i ekonomisk mening.

I teorin kan man ställa upp kunskap som medel respektive kunskap som mål som varandras motsatser. I praktiken finns många blandformer däremellan. Konstkunskaperna är ett medel för rikare utbyte av museibesöket. De som lär sig tyska för att kunna skriva affärsbrev kan fascineras av grammatikens stränga logik. Vi kan i själva verket inte spela ut de två typerna av kunskap mot varandra. Båda behövs – den instrumentella för att vi ska klara oss rent praktiskt i tillvaron, egenvärdeskunskapen för att vi ska växa inuti och få förutsättningar att förstå oss själva och andra. Humanismens människosyn innebär, som vi sett, att varje människa ska få möjlighet att förverkliga sig själv efter vidden

av sin förmåga och att växa till i tolerans och förståelse. I humanismen ligger alltså en viss betoning på den kunskapssyn som lyfter fram kunskapens egenvärde, utan något underkännande eller någon nedvärdering av den instrumentella kunskapens stora betydelse i våra liv.

Medborgarskolan kommer alltid att ha instrumentellt inriktade kurser i språk, navigation, aktiekunskap osv. Men i vårt förbunds verksamhet ska framgå att all kunskap har ett egenvärde utöver det rent instrumentella värdet.

En humanistisk pedagog

En humanistisk pedagog är nyfiken på andra områden och strävar ständigt efter att utvecklas som människa och pedagog. Det innebär att hon eller han måste ha en öppen och fördomsfri syn på lärandet inom ramen för den humanistiska grundsynen.

Humanismen uttalar ett stort förtroende för individens förmåga att ta ansvar, utvecklas och ta egna beslut. Här är några egenskaper som den fria ”självförverkligade” människan enligt vissa humanistiska psykologer är bärare av:

- God förmåga att acceptera sig själv och andra människor
- Förmåga att uppleva och uppskatta naturen
- God förmåga att identifiera sig med andra människor
- Känsla för samspel med andra människor
- Förmåga att lösa problem
- Nyfikenhet att pröva på okända områden
- God tillit till sig själv och sin förmåga
- Balans mellan tanke och känsla.

Det intressanta blir nu att fundera över hur en humanistiskt orienterad pedagog kan bidra till att dessa egenskaper utvecklas i studiesituationen.

Kommunikation

Flera av dessa förmågor eller egenskaper hänger samman med vår förmåga till kommunikation med andra människor. Att träna sin egen förmåga till kommunikation och kunna hjälpa andra att kommunicera bättre är en av pedagogernas stora uppgifter.

Lärande i verklig mening sker i samspel med andra människor. Idéer och åsikter bryts, omformas och utvecklas i dialogen med andra.

Självtillit

Att känna tillit till den egna förmågan att lära är en förutsättning i den humanistiska pedagogiken. Att skapa en gynnsam inlärningsmiljö som är varm, uppmuntrande och accepterande blir pedagogens uppgift. Avspänning och affirmationer (positiva budskap) är viktiga som naturliga inledningar till inlärningsavsnitt.

Att gå utanför ramen

En humanistisk pedagog måste ha en bred kunskapssyn, det vill säga kunna knyta an till andra kunskapsområden, se samband och möjligheter till berikande. Medborgarskolans Mervetarmaterial är en utomordentligt bra källa till sådana ”bredvidkunskaper”.

Balans mellan tanke och känsla

Lärandet berör både vårt intellekt och vår upplevelse/känsla. Att sträva efter balans mellan tanken och känslan är viktigt i en humanistisk pedagogik. Vi uppfattar ofta vissa ämnen som utpräglade kunskapsämnen – språk, matematik, bokföring, navigation – och andra ämnen som mest upplevelseämnen – musik, teckning, dans. Balans innebär att man för in moment som appellerar till känslan i utpräglade ”tankeämnen” och moment som appellerar till tanken i utpräglade känsloämnen.

Studiecirkeln som bas

Studiecirkeln framstår fortfarande som en mycket bra studieform. Den har de kännetecken som är viktiga i en humanistisk pedagogik: deltagarna lär tillsammans med andra och övar sin kommunikativa förmåga, den är ett forum för dialoger, innehållet kan omformas och styras av deltagarnas intressen osv.